

Analiza struktury aktywów i pasywów

Podstawowymi metodami analizy są: analiza pionowa (procentowa, strukturalna) i analiza pozioma (porównawcza). Analiza pozioma jest odpowiednim narzędziem oceny skutków zmian danych składników sprawozdania w okresie bieżącym w relacji do ich stanu w okresie poprzednim. Dokonując oceny ich zmian w czasie można osiągnąć licząc tempo zmian lub dynamikę danych finansowych. Najczęściej wyraża się je w ujęciu procentowym⁸¹.

Z kolei analiza pionowa bilansu polega na badaniu udziału poszczególnych składników aktywów i pasywów w sumie bilansowej. Badanie struktury bilansu ma na celu określenie przesunięć, jakie nastąpiły w środkach gospodarczych i źródłach ich pokrycia. Struktura majątku dostarcza informacji o sposobie zaangażowania kapitału przedsiębiorstwa⁸².

Analiza dynamiki wymaga wykorzystania wskaźników dynamiki, określających stopień i kierunek zmian poszczególnych składników bilansu, w porównaniu z ich poziomem w bazowym okresie. Rokiem bazowym jest najczęściej pierwszy rok w objętym badaniami okresie lub rok poprzedni w stosunku do bieżącego. Wskaźniki struktury wskazują natomiast na udział poszczególnych pozycji majątku i źródeł ich finansowania w ogólnych ich wielkościach⁸³. Analiza struktury bilansu pozwala na odczytanie proporcji wartości poszczególnych składników aktywów i pasywów. Ocena bilansu w przekroju pionowym polega na ustaleniu i analizowaniu struktury aktywów i pasywów ujętych w bilansie⁸⁴. Badany jest udział poszczególnych składników majątku i kapitałów w umie bilansowej oraz wewnętrzne struktury podstawowych grup majątku i kapitałów. Pozytywnym zjawiskiem jest tendencja rosnąca składników bilansu o prawidłowym charakterze, przy równoczesnym spadku tych o nieprawidłowej budowie, tj. zbędnych zapasów czy przeterminowanych należności. Analiza struktury aktywów bilansu jest elementem oceny sytuacji majątkowej jednostki gospodarczej, która zależy od zachowania określonych proporcji między różnymi grupami aktywów i między ich

---

⁸¹ G. Gołębiowski, A. Tłaczała, *Analiza ekonomiczno – finansowa w ujęciu praktycznym*, Wyd. Difin, Warszawa 2005, s. 53.

⁸² T. Siudek, *Analiza finansowa...* op., cit., s. 168-169.

⁸³ M. Sierpińska, T. Jachna, *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wyd. PWN, Warszawa 2004, s. 51.

⁸⁴ W. Bień, *Czytanie bilansu przedsiębiorstwa dla menedżerów*, Wyd. Finans–Serwis, Warszawa 2005, s. 60.

poszczególnymi składnikami. Na podstawie struktury aktywów można ustalić, jakimi zasobami majątkowymi i w jakiej wielkości dysponuje jednostka gospodarcza⁸⁵.

Do najbardziej ogólnych wskaźników struktury aktywów zalicza się wskaźniki przedstawiające udział aktywów trwałych i aktywów w całości aktywów. Podstawowy wskaźnik charakteryzujący strukturę aktywów to stopień unieruchomienia majątku, czyli stosunek majątku trwałego do majątku obrotowego:

$$\frac{\text{Aktywa trwałe}}{\text{Aktywa obrotowe}} \times 100$$

Wielkości charakteryzujące proporcje majątku trwałego i obrotowego są podstawą do oceny elastyczności przedsiębiorstwa oraz stopnia ryzyka, które ma istotne znaczenie dla pożyczkodawców, wierzycieli, czy banków kredytujących jednostkę.

Wskaźnik ten ilustruje okres związania kapitału, który jest tym dłuższy, im większy jest wskaźnik. Wysoki wskaźnik oznacza duży udział majątku trwałego, który angażuje kapitał na długi okres. W związku z tym majątek ten jest obciążony znacznym ryzykiem⁸⁶.

Poziom tego wskaźnika uzależniony jest od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej. Będzie wyższy w przypadku działalności przemysłowej lub transportowej, niższy zaś w działalności usługowej (nie wymagającej znacznego wyposażenia technicznego). Przy porównaniu w czasie wzrost tego wskaźnika świadczyć może o umocnieniu się bazy materialno - technicznej przedsiębiorstwa⁸⁷.

Identycznych informacji, jak wskaźnik unieruchomienia, udziela wskaźnik intensywności wyposażenia w majątek trwały albo majątek obrotowy. Wyrażają one procentowy udział określonych grup aktywów w majątku łącznym.

Pierwszy z nich jest wskaźnik intensywności wyposażenia w majątek trwały:

$$\frac{\text{Majątek trwały}}{\text{Majątek łączny}} \times 100$$

Wskaźnik ten informuje, jaki jest udział majątku trwałego w sumie bilansowej przedsiębiorstwa. Im jest on wyższy tym płynność finansowa firmy jest niższa. Wskaźnik

⁸⁵ E. Nowak, *Analiza sprawozdań...*op. cit., s. 89.

⁸⁶ K. Sawicki, *Polityka bilansowa i analiza finansowa. Nowoczesne instrumenty zarządzania firmą*, red. K. Sawicki, EKSPERT Wydawnictwo i Doradztwo, Wrocław 2001, s. 123.

⁸⁷ L. Bednarski, *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, Wyd. PWE, Warszawa 2001, s. 73.

osiąga wysoki poziom w firmach produkcyjnych, niski natomiast w firmach handlowych i usługowych⁸⁸.

Kolejnym wskaźnikiem jest wskaźnik intensywności wyposażenia w majątek obrotowy :

$$\frac{\text{Majątek obrotowy}}{\text{Majątek łączny}} \times 100$$

Wskaźnik określa udział majątku obrotowego w sumie bilansowej. Im udział tego wskaźnika jest wyższy, tym płynność finansowa przedsiębiorstwa jest wyższa. Aktywa obrotowe w porównaniu z rzeczowymi składnikami majątku jest łatwiej zamienić na gotówkę⁸⁹. Wyróżnia się również szczegółowe wskaźniki struktury majątku. Są to :

a) udział rzeczowych składników majątku trwałego w aktywach trwałych :

$$\frac{\text{Rzeczowe aktywa trwałe}}{\text{Aktywa trwałe}} \times 100$$

b) udział zapasów w aktywach obrotowych :

$$\frac{\text{Zapasy}}{\text{Aktywa obrotowe}} \times 100$$

c) udział należności i roszczeń w aktywach obrotowych :

$$\frac{\text{Należności}}{\text{Aktywa obrotowe}} \times 100$$

d) udział środków pieniężnych w aktywach obrotowych :

$$\frac{\text{Środki pieniężne}}{\text{Aktywa obrotowe}} \times 100$$

Wszystkie z czterech wyżej przedstawionych składników mogą być wyznaczane również jako stosunek poszczególnych składników aktywów do aktywów razem, wyrażając jaką jego część stanowią.

⁸⁸ T. Siudek: *Analiza finansowa... poz. cyt.*, s. 169.

⁸⁹ Tamże, s. 170.

Analiza struktury pasywów bilansu jest instrumentem oceny sytuacji kapitałowej jednostki. Na podstawie struktury pasywów można określić, z jakich źródeł zostały sfinansowane zasoby majątkowe jednostki⁹⁰. Ważną kwestią w ocenie pasywów jest zbadanie udziału podstawowych kapitałów w kapitale całkowitym. Wskaźniki ilustrujące tę sytuację są charakterystyczne dla struktury własnościowej jednostki gospodarczej. Większy udział kapitałów własnych w kapitałach całkowitych firmy jest równoznaczny z mocną pozycją finansową firmy oraz możliwością samofinansowania. Natomiast jeśli jest więcej kapitałów obcych w przedsiębiorstwie może wystąpić ryzyko trudności płatniczych, ale rentowność firmy potencjalnie będzie wyższa (działanie dźwigni finansowej). Analiza pasywów obejmuje analizę samofinansowania, ocenę stopnia zadłużenia oraz zbadanie wiarygodności kredytowej⁹¹.

Do podstawowych wskaźników analizy struktury pasywów należą :

a) wskaźnik wyposażenia w kapitał własny :

$$\frac{\text{Kapitał własny}}{\text{Kapitał łączny}} \times 100$$

Wskaźnik ten wyraża stopień samofinansowania przedsiębiorstwa. Wysoki udział kapitału własnego w kapitałach ogółem świadczy o mocnych podstawach finansowych przedsiębiorstwa oraz o jego niezależności od kapitałów obcych⁹². Zalecana dolna granica tego wskaźnika w wysokości 25% wyznacza punkt krytyczny, poniżej którego spadek udziału kapitału własnego stanowi zagrożenie bytu firmy oraz może eliminować dopływ kapitałów obcych.

b) wskaźnik zaangażowania kapitału obcego :

$$\frac{\text{Kapitał obcy}}{\text{Kapitał łączny}} \times 100$$

Wskaźnik ten określa poziom ogólnego zadłużenia przedsiębiorstwa. Należy podkreślić, że występowanie w przedsiębiorstwie kapitału obcego jest zjawiskiem koniecznym, ponieważ może przysporzyć przedsiębiorstwu określonych korzyści polegających na przejmowaniu przez właścicieli firmy zysku wyprawowanego przez

⁹⁰ E. Nowak, *Analiza sprawozdań...* op. cit., s. 90.

⁹¹ L. Bednarski i inni, *Analiza ekonomiczna przedsiębiorstwa*, Wyd. WAE, Wrocław 2001, s. 97.

⁹² W. Gabrusewicz, Z. Kołaczyk, *Bilans. Wartość...* op. cit., s. 272.

kapitał obcy, czego skutkiem jest wzrost rentowności kapitału własnego⁹³. Jednakże zbyt wysoki poziom tego wskaźnika może być dla przedsiębiorstwa niebezpieczny. Dlatego problem struktury kapitałów polega na znalezieniu pewnego kompromisu między wyższymi zyskami właścicieli a wzrostem ryzyka. Można zaryzykować tu stwierdzenie, iż optymalna struktura kapitałów jest to taka struktura, przy której uzyskuje się maksymalne korzyści z wykorzystania kapitałów obcych przy nieprzekraczającym poziomie ryzyka⁹⁴.

Uzupełnieniem wskaźników struktury własnościowej kapitałów są wskaźniki relacji. Najszersze zastosowanie w tym zakresie znalazły dwa wskaźniki⁹⁵:

1) wskaźnik zadłużenia :

$$\frac{\text{Kapitał obcy}}{\text{Kapitał własny}}$$

Wskaźnik ten określa, jakie jest zaangażowanie finansowe wierzycieli przedsiębiorstwa w porównaniu z jej właścicielami. Z perspektywy wierzycieli ważne jest zachowanie przez przedsiębiorstwo jak najniższej wartości tego wskaźnika. Jednakże patrząc z punktu widzenia samego przedsiębiorstwa, chcącego osiągnąć pozytywny efekt dźwigni finansowej, czyli skorzystać z faktu, że koszty obsługi długu są uznawane podatkowo, finansowanie może być uważane wciąż za stabilne przy poziomie wskaźnika równym 2, a nawet 3 w szczególności dla mniejszych przedsięwzięć⁹⁶.

2) wskaźnik źródeł finansowania :

$$\frac{\text{Kapitał własny}}{\text{Kapitał obcy}} \times 100$$

Wskaźnik ten jest miarą skali samofinansowania przedsiębiorstwa. Wysoki poziom kapitału własnego jest gwarancją stabilnych podstaw finansowych przedsiębiorstwa oraz dużej niezależności od obcych źródeł finansowania. Jednak wysoki poziom bezpieczeństwa finansowego firmy nie musi być zawsze korzystny z punktu widzenia rentowności. Dlatego należy dążyć do ukształtowania wskaźnika samofinansowania na poziomie takim, aby nie zagrażał on bezpieczeństwu finansowemu

⁹³ Tamże, s. 272.

⁹⁴ T. Dudycz, *Analiza finansowa*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 35.

⁹⁵ W. Gabrusewicz, Z. Kołaczyk, *Bilans. Wartość...* op. cit., s. 273.

⁹⁶ G.K. Świdorska, *Sprawozdanie finansowe...* op. cit., s. 16-70.

przedsiębiorstwa i był jednocześnie korzystny pod względem rentowności⁹⁷. Ocena struktury aktywów i pasywów może okazać się niewystarczająca. Rzeczywisty obraz stanu sytuacji finansowej przedsiębiorstwa staje się możliwy dopiero na podstawie oceny wzajemnego związku pomiędzy kapitałami a odpowiadającymi im środkami majątkowymi.

---

⁹⁷ W. Gabrusewicz, Z. Kołaczyk, *Bilans. Wartość...* op. cit., s. 273.